

Učít. Ker so pa vsi ti trikotniki skupaj enaki trikotniku, ki ima krogovemu obodu enako osnovnico, višino pa enako njegovemu polomeru, je „ploščina kroga enaka zmnožku iz oboda in polovice polomera“.

(Konec prih.)

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

„Hvaliti svoje rajne dobrotnike, povzdigovati njih lepe dela in znamenite zasluge je nam ravno tolika dolžnost, kakor njih slavne izgleda posnemati. Kdor svojih slavnih prednikov ne častí, njih verli naslednik biti ne zasluži. Hvalimo torej, dragi prijatelji, sloveče može, rodoljube naše, ponavlja je njih spomin!

Poštovali so starodavni Izraelci svoje očake Abrahama, Izaka in Jakoba; sveto jim je bilo njihovo blago imé. Prepevali so Mojzesa, svojega postavodajavca visoko modrost, Jozuetovo in drugih vojšakov veliko hrabrost. Mogočne dela očakov bile so iskre serčnosti sinom; njihovo pokopališče bilo je v sili mlajim pribežališče. — Stavili so stari Egipčani, nekdašnji Helenci in Rimljani svojim junakom veličastne spominke, so dajali svojim dobrotnikom hvalo in čast. Tudi Nemci, naši sosedje imajo Valhalo, svojih pesnikov in slovnikarjev veličastno dvorano, ter obhajajo slavnih možev hvalni spomin. In naši južni bratje Serblji svojih junakov lepe vojne pojó. Kaj mi Slovenci slavnih možev pogrešamo, ne poznamo njihovih del, se ne glasijo med nami naših očakov lepe imena? Tega Bog ne daj! Naših prednikov verlih častiti spomin je živelj narodnega duha. Pometi starih junakov slavo, in si pripravil mlajim pogin.

Kdo nas Slovincov ne imenuje z veliko častjo in hvalo apostolskih bratov Solunčanov sv. Cirila in Metuda, dve perve zvezdi verozakona in našega slovstva? Jezer let svetita vsim Slovanom, in bota svetila našim narodom, dokler ne ugasne matere Slave lepo imé. Sveta vera jima je bila luč, beseda slovenska perva pomoč, izobraziti veliki slovénski narod. Sveta vera in pa beseda materna ste tudi nam pravega napredovanja nogi in roki. Zaverzi vero, opusti besedo materno, in tvoje napredovanje bo hromo in kruljevo.

Ozrimo se v bližno Krajno, ki je od nekdaš glava slovenščine bila, in je zvonec nosila po svojih slavnih možéh za slovenščino gorečih, in srečali bomo lepo število pridnih delavcov na slovenskem polji. Truber, Dalmatin, Bohorič in tiste dobe verstniki so našo slovenščino obudili, ako so ravno nesrečno od prave vere zavili; Bog je njihove greške narodu našemu v dobro obrnil po neskončno modri svoji previdnosti, ki dostikrat hudo prostim ljudém dopustí, pa hudo k našemu pridu oberne.“ — Tako prav piše Slomšek v Drobtincah l. 1862.

Iz tega vzroka in v povedani namen — narodu našemu na korist — hočem letos ob kratkem kazati, kateri so v onih dveh tolikanj znamenitih stoletjih pisali slovénski ali vsaj o slovenščini, kaj, kako in s kakim vspehom.

Vek XVI.

I. Prvi v tem stoletji je **Primož Truber**. — Rodil se je na Rašici v duhovniji Škocijanski pri Turjaku na Kranjskem dne 8. jun. l. 1508. — Hodil je v šolo na Reki (St. Veit am Pflaum), v Salcburgu in na Dunaju. — Duhoven posvečen v Trstu je na Slovenskem služil v Celji, v Loki pod Zidanim Mostom, v Laškem Trgu, korar v Ljubljani

(se poluterani), v Šentjerneju na Dolenskem, v Trstu, dvakrat še v Ljubljani, v Rubijah na Goriškem; na Nemškem pa je pastor bil v Rotenburgu (se oženi), Kemptenu, Urahu, Laufenu in v Derendingenu, kjer je umrl dne 28. jun. l. 1586. V nekem pismu do deželnih stanov na Kranjskem se je to leto sam podpisal takole: „Primus Truber, gewesener, ordentlich beruffen- praesentirt- und confirmirter Thumherr zu Laybach, Pfarrer zu Laß bey Ratschach, zu Tüffer, und in St. Barthelmer Feld, Caplan bey St. Maximilian zu Gilly, Windischer Prediger zu Triest, und nach der ersten Verfolgung, Prediger zu Rotenburg an der Tauber, Pfarrer zu Kempten und Aurach, nachmals Prediger der Erf. Löbl. Landschafft in Crain, und in der Graffschafft Görz zu Rubia, und nach der anderen Verfolgung, Pfarrer zu Lauffen; und jeßund zu Derendingen, bey Tübingen (Balvasor. II. Th. IV. 346).“

V črkah je e namesto z, č nam. zh, z nam. s, ž nam. sh, s nam. f, š n. fh, sč n. fzh; drugo „mit diplomatischer Treue (Kop. 17)!“

Knjige: 1. *Abecedarium und der klein Catechismus. In der Windischen Sprach. Ane Buquice, iz tih se ty Mladi inu preprosti Sloueni mogo lahku vkratkim času brati naučiti. Vlih so tudi ty vegšy stuki te kersčanske vere inu ane Molytue, te so prepisane od aniga Perhata vsch Slouencou. Gedruckt in Sybenburgen durch den Jernei Skuryanic 1550. 8° 26 St.*

2. *Catechismus in der Windischen Sprach, sambt einer, kurzen Auslegung in gesang weiß. Item die Litanei, und ein predig vom rechten Glauben, gestelt durch Philopatridum Illiricum. Ann kratku Podučene skaterim vsaki člouik more vnebu pryti . . . Vsem Slouencou Gnado, Myr, Mlyhost, inu prauu sposnane božye skusi Jesusa Christusa prossim . . . Sybenburgen durch Jernei Skuryanic 1550. 8° 244 St.*

3. *Abecedarium. Ene Buquice, iz katerih se ti mladi inu preprosti Slouenci mogo lahku tar hitru brati inu pissati naučiti . . . Ta Kersčanska Vera, Očanaš, deset Zapuuidi . . . (Tübingen) 1555. 8° 1. P.*

4. *Catechismus. Vslouenskim Jesiku, sano kratko sastopno Izlago. Inu ene molytue tar nauuki Božy. Vseti iz čistiga suetiga Pisma . . . (V Tibingí) 1555. 16° . . . Vsem vernim kersčenikom tiga Crainskiga inu Slouenskiga Jesika Milost inu Myr od očeta Boga skusi Jesusa Cristusa prossimo. Mi ueimo de sta poprei dua Slouenska Catehisma Snemskimi puhstabi drukana. Kadar pag utiu istiu ie dosti puhstabou inu bessed, od tiga drukarie, prestaulenu, sakai drukar nei slouenski vmel, inu ta kir ie ta dua Catehisma izpisal, nei bil per tim drukani. Inu kadar ie ta Catechismus en tak potreben vuk vtim Kersčanstuu etc. — Inu nom se tudi zdy, de ta naša Slouenska besseda steimi latinskimi puhstabi se lepše inu ležeji piše tar bere. Za volo tih tryeh riči, smo mi pustili druguč drukati zlatinskimi puhstabi en Abecedarium inu leta kratki Catechismus . . . Prossite Boga sa nas, mi tudi hočmo sa vas. Anno 1555. —*

5. *Ta Euangeli Suetiga Mateuža, zdai peruč vta Slouenski Iesig preobernen (. . . in linguam Schlavicam). — Tei prauí cerqui Božy tiga slouenskiga Iesika Milost inu Myr od Boga Očeta zkusi Iesusa Cristusa našiga Ohranenica, prossimo . . . — vegši del Ludi vnaši deželi družiga Iesiga ne zna, samuč ta slouenski . . . Mateuža vzamite koker enu kossilice oli iužinico. — Drigači gouore Crainci {drigači Corošci, drigači Štajerci inu Dolenci tar Besiaki, drigači Krašouci inu Istriani, drigači Crouati . . . Lubi Slouenci! Mi smo, Bug vei, dosti smišlouali, zkakouimi puhstabi to našo bessedo bi mogli prou, po tei Orthography žtaltnu inu sastopnu pissati, di bi preueliku puhstabou oli Consonantou kani sillabi ne iemali, koker ty Peami inu drugi deio, katero ie gerdu viditi. Taku mi ne smo mogli zdai vnaši sastopnosti drigači naiti, temuč de se ta H sa CH, ta V sa pul F pisšeio inu postauio, inu de se ty štimouci izreko po šegi našiga iesiga etc. . . . (V Tibingí) 1555. 8° 90 L. —*

6. *Ena Molitou tih Kersčenikou, kir so sa volo te praué Vere Viesusa Cristuza pregnani . . . (Tubingen um 1555). 8° 1 P. —*

7. Ta perni deil tiga nouiga Testamenta, vtim so vsi štiri Euangelisti, inu tu diane tih Iogrou, zdai peruič vta Slouenski Iesik zkusi Primoža Truberia sueistu preobnren. Per tim imaš: od spred en kratig nauuk, kai vse S. Pismu usebi derži, Ta Kolendar, inu eno dolgo Predguor, vti se sastopnu vuče vsi potrební Articuli oli štuki te kersčanske vere, inu potle na koncu eno kratko postillo . . . V Tubingi vtim leitu po Cristuseim Roystuu 1557. 4°.

8. Ta drugi Deil tiga Nouiga Testamenta, vtim boš imel vse listy inu pisma tih Iogrou, zkratnimi inu sastopnimi Izlagami, zdai peruič iz mnogiterih Iesikou vta Slouenski skuzi Primoža Truberia Crainca sueistu preobnren. V Tibingi 1560. 4°. — 1561. 1567. — 1577. 8° XXX. 509 St. —

9. Articuli oli Deili te prauē stare Vere kersčanske, iz S. Pysma poredu postauleni, inu kratku sastopnu izloženi. Kateri so tudi taku utim 1530 leitu, našimu nermilostiušimu Gospudi Cessaryu Carolu tiga Imana Petimu, raucimu. Inu potle utim 1552 leitu, timu Concilyu Vtrienti, od enih Velikih Nembških Vyudou, Meist, inu Predigariu, naprei položeni inu dani, zdai peruič iz Latinskiga inu Nembškiga Iesyka, uta Slouenski sueistu Istolmačeni, odsprea uti slouenski predguori se prauí, katera Vera ie od S. Troyce postaulena, ta ner prauíši, inu ner stariši, zkusi Primoža Truberia Crainca . . . V Tibingi 1562. 4°. —

10. Ene duhovne Peisni itd., skuzi Primoža Truberja . . . V Tibingi 1563. 8°, 205. —

11. Truber's Kirchenordnung, windisch. Tübingen 1564. —

12. Ta celi Psalter Davidou — skuzi Primoža Truberia Crainca (Crainza) . . . V Tibingi 1566. 8°, 14. 264.

13. Primus Truber's Katechismus nebst einer Sammlung geistlicher Lieder, Tübingen 1567. 8°.

14. Ta celi Catechismus, eni Psalmi itd., od Primoža Truberia, S. Krellia itd. V Lublani skuzi J. Mandelca 1579. 12°. 21. 178.

15. Formula Concordiae . . . 1580.

16. Ta celi Noui Testament . . . zkusi Primoža Truberia Crainca Rastčičeria. V Tibingi 1582. 8°. I. 33. 613, II. 4 L. 447 St.

17. Ta Slouenski Kolendar . . . Eni Reimi . . . En Regiŝter . . . V Tibingi 1582. 8°. 10 L.

18. Hišna Postilla D. Martina Lutheria etc. Windisch von Truber. Tübingen 1595. 1. — Po smrti očetovi na svitlo dal mlajši sin Felicijan; starejši bil mu je Primož.

Pisava Truberjeva vidi se vžē v naslovih in v dosedanjih primerih, nekaj pa naj se kaže v naslednjih zgledih:

a) Prevod (1557): „Koku je tu, de ty uidiž eno byl utim okei tuiga brata, inu tu brunu, kir ie utuim lastnim okei, ne uidiž? Oli koku morež reči htumu bratu, Brat, pusti, nai tebi ismem to byl iz tuiga oka, inu ti tiga brunu, kir ie utuim okei, ne uidiž? Ti Samoprauičar, izmi poprei tu brunu iz tuiga oka, inu tedaj bodež ti uidil iseti to byl, kir ie utim okei tuiga brata.“ Luc. VI. 41—42.

b) Pesen (1563—84): In die natali Christi cantilena, per Truberum. Na Božični dan, od Cristuseviga Rojstva ena Pejssen.

Hvalimo my danas Boga, Inu se vesselimo :/: Kir je nam dal Synu svojga, z' Angeli ga častimo. Danas ta Besseda Božja, Zavolo vsiga Človečtva, se je k' nam pèdružila, Vzela nase to kry, messu, v' enim Divičnim telessu, Z' tem nas z' Bugom smyrilla.

Ta Besseda je Syn Božji, sama Božja risnica :/: Znym je stvaril Bug vse ričy, nas rešil od Hudiča. Ta Syn je tu Žensku seme, kir Vragu vso oblast vzame, v' tem Betlehmi rojenu, iz te Divice Marie, od te žlahte Davidove, v' Iasli je položenu.

Bug rata kar poprej nej bil, pèr tém kar je ostane :/: Iz nebes se je k' nam pustil, Človeku glih postane. Hotèl tu grešnu Človestvu, k' svojmu svetimu Bogastvu, v' kupe spet pèrdružiti, moral Bogu ti Troyci, Praudi, Milosti, Risnici, v' tim zadosti sturiti.

Timu Ditetu Jezusu, vso čast tèr hvalo dajmo :/: Kakòr pravimu Cristusu, njemu se my podajmo: Njega bessèdi verujmo, Na njega Martro vupajmo, z' katero je nas rešil, od Greha, serda Božjiga, pogublenja Paklenskiga, nas je spet vse posvečil. Amen.

c) Molitev (1584): Ena Molitov, katero imajo pèr sadanim čassu Slovenci vsag dan molyti.

Vsigamogoči dobrutlivi Bug, en večni Oča našiga Gospuda Jezusa Cristusa, kir si se iz tvoje velike milosti Človekom dal na znanje, inu kir si tvojga lubiga Synu Jezusa Cristusa našiga Gospuda, samiga poslušati poročil: Zakaj ti zred stvojm Synum inu svetim Duhum, si vse ričy stvaril, inu je tudi hraniš inu sam obderžiš: Smili se, smili se tudi čez nas vboge Slovence. My smo ja več kakor drugi ludje zuper tebe grešili, zatu my tudi pravičnu več tèrpimo, od Goga inu Magoga, od Turkou inu drugih Anticristovih hlapceu: Ali vsaj, ò nebeski lubi Oča, smili se čez nas, za volo tvojga lubiga Synu Jezusa Cristusa, našiga Gospuda, kateriga si ti k' enimu Offru inu plačilu za naše Gréhe, inu k' enimu Odvetniku inu Bessedniku vsej Človeski zlahti, po tvojm čudnim inu modrim svejtu, naprej postavil, inu žnym tvoj velik sèrd zupèr Greh, inu tudi tvojo veliko lubezan, tèr milost pruti človečtvu izkazal. Posvečuj nas skuzi tvojo bessedo, s' tvoim svetim Duhum, vižaj inu obaruj tvojo sveto Cerkou, kir je zdaj z' veliko nadlugo obdana inu rezkroplena po vsem Svejtu. Pèr tim tudi, o Gospud Bug, te prossimo, daj gnado ter odlog života, naši naprej postauleni Gosposčini, našimu Cessarju inu Firštu, našim deželskim Gospudom, inu tudi nyh niži vsi Gosposčini. Daj nym vsem verne tèr zastopne Rate, obaruj nyh pred Doegitermi, Ahitofelmi, inu Amani: daj nym svetiga Duha de se dèrže, kakòr sveti David Krajl govory v' tem stu Psalmi: Vužgi v nyh ta pravi ajfer, po pravi zastopnosti, Resširi tvoje svetu Ime inu Krajlestvu skuzi tvojo Bessedo pèr nyh vseh podlužnikih, de se ta vissoka inu niska Gosposčina v' svoji oblasti, kakor zvejsti tvoji služabniki inu Očeti tvoje Cerkve, inu my tudi pruti nym, kokor ty zvejsti pohlevni pokorniki, po vuki tvoje Bessede, na vsem iz serca se izkažemo, Inu de se tu vse stury tebi na čast inu na hvalo, inu k' ohranjenju naših Duš, Za volo našiga Gospuda Jezusa Cristusa Synu tvojga, kir z' tabo, zred S. Duhum žive inu gospoduje, jmèr inu vselej. Amen.

Književnost.

— „**Geometrija**“ za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po devetnajstem natisku poslovenil J. Celestina. Prvi del. V berilo vtisnenih je 126 slik. V Ljubljani 1883, 8°, 91 str. Natisnila in založila Ign. pl. Kleinmayr in Bamberg. Cena 1 gold. 10 kr. S to po notranji in vnanji obliki za naše razmere prav spretno uravnano geometrijo si je slovenska šolska književnost zopet pridobila krasno knjigo, ki jo živo priporočamo naši šolski mladini in sploh slov. razumnstvu.

— „**Slovenska mati**“. Poučna knjiga materam, kakó naj sebe in svoje otroke zdrave obvarjejo. Spisal dr. Kočevar. V Ljubljani 1882. 8°, 48 str. Tiskala „Národna tiskarna“. Založil dr. Kočevar v Celji. Cena 30 kr. To knjižico živo priporočamo mladim materam ter želimo, da bi z lepimi svojimi nauki uspešno pripomogla k boljši vzreji malih otrok, kajti v zdravem telesu biva zdrava duša.

— „**Národna biblijoteka**“. V novem mestu bode pod tem imenom podjetni tiskar gospod J. Krajec na svetlo dajal zbirko raznovrstnih spisov slovenskih. Vsak zvezek po 4—5 tiskanih pol bode prinašal zabavnega in poučnega berila. Dobro!

— „**Domoznanstvo poknežene grofije Goriške in Gradiščanske**“ (v c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaji, 40 kr.) je sl. ministerstvo za bogočastje in uk z ukazom 25. nov. preteč. leta, št. 18371, učiteljšcem dovolilo.